

КИЇВСЬКИЙ УНІВЕРСИТЕТ імені БОРИСА ГРІНЧЕНКА
Інститут мистецтв

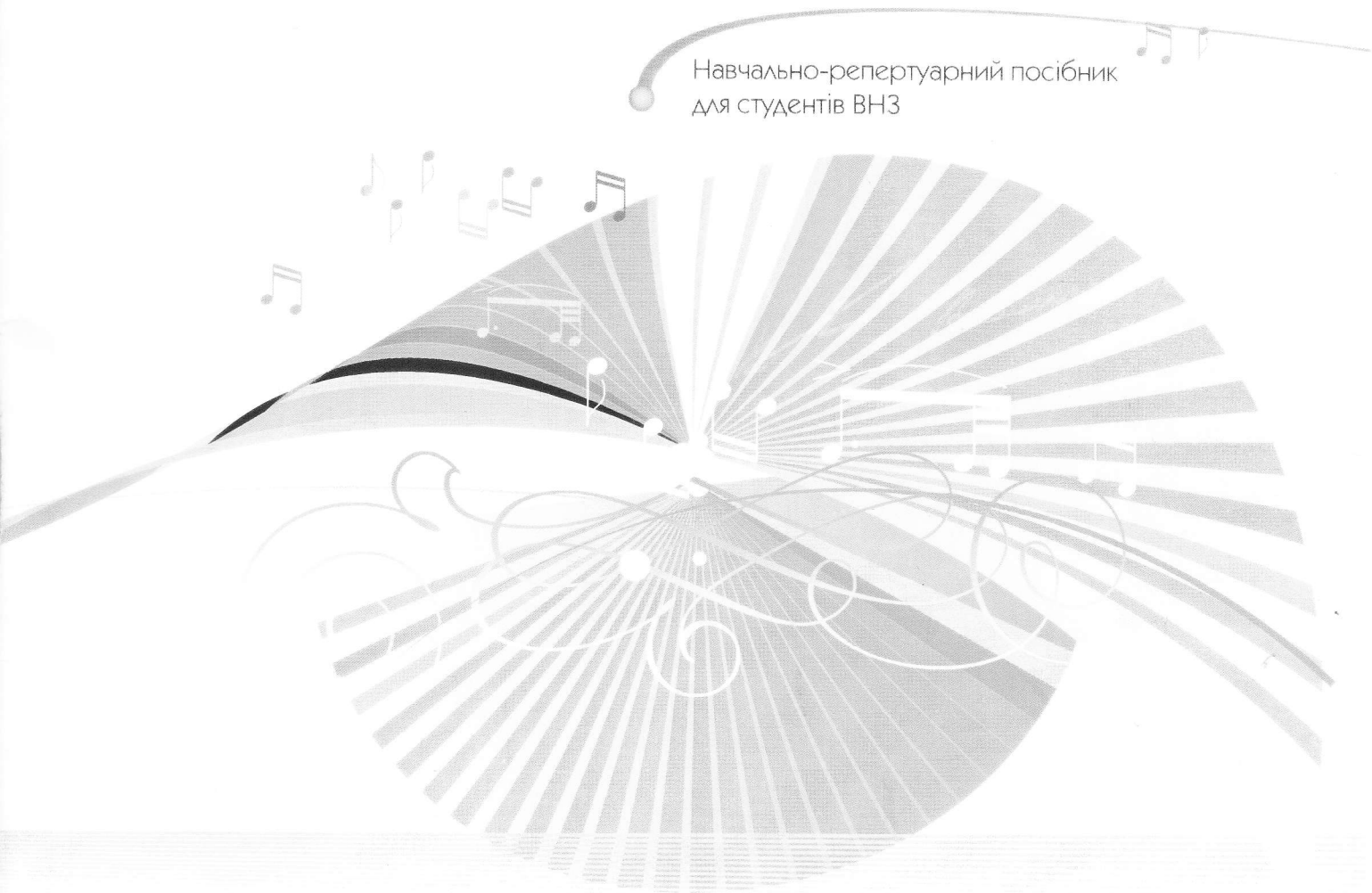
Віталій Вишинський

Пісні вечірньої Зорі

Камерно-вокальні твори

До **150**-річчя від дня народження Бориса Грінченка
та **200**-ліття від дня народження Тараса Шевченка

Навчально-репертуарний посібник
для студентів ВНЗ

Київський університет імені Бориса Грінченка
Інститут мистецтв

Віталій Вишинський

ПІСНІ ВЕЧІРНЬОЇ ЗОРІ

Камерно-вокальні твори

До **150**-річчя від дня народження Бориса Грінченка
та **200**-ліття від дня народження Тараса Шевченка

Навчально-репертуарний посібник для студентів ВНЗ

Київ — 2014

УДК 784(477)(075)
ББК 85.314(4Укр)я73
В55

Схвалено до друку Вченою радою Інституту мистецтв
Київського університету імені Бориса Грінченка
(Протокол № 3 від 21.11.2013 р.)

Автор: *Вишинський В.В.*, доцент кафедри теорії та методики музичного мистецтва Інституту мистецтв Київського університету імені Бориса Грінченка, кандидат мистецтвознавства

Рецензенти:

Копиця М.Д., професор кафедри історії української музики та музичної фольклористики Національної музичної академії України імені П.І. Чайковського, доктор мистецтвознавства, заслужений працівник освіти України;

Пляченко Т.М., завідувач кафедри інструментально-виконавської майстерності Інституту мистецтв Київського університету імені Бориса Грінченка, доктор педагогічних наук

Вишинський Віталій

В55 Пісні вечірньої Зорі. Камерно-вокальні твори. До 150-річчя від дня народження Бориса Грінченка та 200-ліття від дня народження Тараса Шевченка : навч.-репертуар. посіб. для студ. ВНЗ / Віталій Вишинський. — К. : Київ. ун-т ім. Б. Грінченка, 2014. — 40 с.

Збірку складають два авторські вокальні цикли — «Три українські колискові» на вірші Тараса Шевченка та «Пісні вечірньої Зорі» на вірші Бориса Грінченка та кілька обробок українських народних пісень: «Кривий танець», «Женчилок-брєнчилок», «А ми просо сяли», «Од Києва до Лубен». Вокальні цикли можуть слугувати навчальним матеріалом лекційних курсів з історії сучасної української музики, музичного фольклору, гармонії ХХ століття, аналізу музичних форм тощо, а також можуть бути використані на заняттях із сольного співу й концертмейстерського класу у вищих музичних навчальних закладах.

Для студентів, викладачів, учителів музики.

УДК 784(477)(075)
ББК 85.314(4Укр)я73

© В. Вишинський, 2014

© Київський університет імені Бориса Грінченка, 2014

ПЕРЕДМОВА

Однією з особливостей музичного мистецтва є те, що досягнення його закономірностей і властивостей відбувається на матеріалі, у якому втілено духовні поривання та інтелектуальні пошуки людини в її прагненні знайти себе у світі та світ у собі. Левову частку цього матеріалу складають твори західноєвропейського музичного мистецтва різних історико-художніх епох, зокрема бароко, класицизму та романтизму. Разом з тим, відсоток використання в музично-освітньому процесі творів української музичної культури, як це не прикро визнавати, є не дуже великим. Деяким винятком є вокальний та хоровий доробок класиків української музики, переважно композиторів XIX – початку XX століття. Натомість українська музика другої половини XX – початку XXI століття ще й досі не посіла належного місця в навчальній практиці мистецьких закладів як вищої, так і середньої ланки освітньої системи, залишаючись на «репертуарній периферії». Утім, зазначимо, що й західноєвропейська музика цього періоду, на жаль, не користується значною популярністю, навіть серед викладачів спеціалізованих музичних закладів — консерваторій, музичних училищ тощо.

Окреслена ситуація певною мірою зумовила надмету збірки — змінення *status quo* українського сучасного музичного мистецтва в контексті системи підготовки майбутніх музикантів-практиків, учителів музичного мистецтва, культурологів, дослідників історії та філософії музики тощо. Своєю чергою, практична мета збірки полягає в оновленні музично-навчального репертуару вищих мистецьких закладів; у заохоченні студентів до вивчення новоствореної музики «молодого» XXI століття.

Збірку складають два авторські вокальні цикли — «Три українські колискові» на вірші Тараса Шевченка та «Пісні вечірньої Зорі» на вірші Бориса Грінченка, які й дали назву цьому виданню. Між циклами в якості своєї історичної інтермедії розміщено низку обробок українських народних пісень: «Кривий танець», «Женчичок-бренчичок», «А ми просо сіяли», «Од Києва до Лубен».

Вокальні цикли можуть бути використані насамперед на заняттях із сольного співу й концертмейстерського класу у вищих музичних навчальних закладах. Окрім зазначеного цільового використання пісні циклів можуть слугувати навчальним матеріалом лекційних курсів з історії сучасної української музики, музичного фольклору (зокрема, у вивченні жанру колискової пісні), гармонії XX століття, аналізу музичних форм тощо.

Зрештою, ці музичні твори стануть у пригоді студенту й викладачу під час виявлення особливостей музичного компонування — наприклад, у знаходженні нових актуальних підходів до проблеми авторської інтерпретації музичного змісту та художньої образності народної пісні.

Сьогодні, як ніколи раніше, є актуальною проблема формування нового, сучасного дитячого репертуару. Тож упевнені, що запропонована у збірці низка обробок українських народних пісень неодмінно знадобиться у професійній діяльності не тільки викладачам та студентам вищих мистецьких і педагогічних навчальних закладів, а й учителям музичного мистецтва середніх загальноосвітніх навчальних закладів, викладачам сольного та хорового співу дитячих музичних шкіл і дитячих шкіл мистецтв.

Орієнтація на виконання цих пісень дітьми зумовила ряд композиційних особливостей обробок. Зокрема, це: дублювання одним з голосів у партії фортепіано вокальної партії, ладо-тональна визначеність (при використанні розширено-тонального підходу до гармонізації мелодій пісень), енергійна ритміка, яка здатна пробуджувати в дітях активність, спонукати їх до руху, до дії, до гри.

Розкриття засобами метро-ритму закладеного в піснях рухового потенціалу є закономірним у пропонованих обробках, оскільки включені у збірку народні пісні належать саме до тих зразків фольклору, які споконвіку не використовувались окремо від рухів і за своїм змістом є музично-руховими іграми. Звідси — можливість використання цих пісень на музичних чи хореографічних заняттях у дошкільних навчальних закладах, а також на уроках музичного мистецтва в початковій школі. З огляду на це обробки пісень «Кривий танець», «Женчичок-бренчичок», «А ми просо сіяли» виконані таким чином, аби, поєднавши їх, можна було утворити своєрідний мікроцикл — таку собі наскрізну рухливу гру зі співом. Головним принципом у структуруванні цього мікроциклу став принцип контрасту: темпового, метричного, ладового тощо. Фактором об'єднання став єдиний тональний центр для всіх цих пісень. Додамо, що вони презентують календарно-обрядові пісні весняного та літнього циклу — це також сприяє композиційній цілісності утвореного ігрового мікроциклу.

Обробки народних пісень є складовою частиною й обох вокальних циклів збірки. Однак музичне переосмислення фольклорного матеріалу, драматургічне навантаження, яке він має в контексті художньо-образного розгортання циклу, робить ці обробки значно складнішими як для сприйняття, так і для виконавського інтерпретування. Загалом виконання цих

камерно-вокальних циклів вимагатиме від музикантів достатньо розвинених професійних навичок та умінь, а головне — певного інтелектуально-духовного досвіду, широти музично-світоглядних позицій.

Відкриває збірку цикл «Три українські колискові» на вірші Тараса Шевченка. Цей цикл є спробою творчої рефлексії щодо жанру колискової. Три його частини — три авторські погляди на колискову, три її прояви, три її функції. Спочатку колискова уявлена як пісня, у якій відтворюється крихка атмосфера спокою та тиші надвечір'я (естетична функція). Безпосередньо колискова проявляється у другій пісні, де відбувається присиплення матір'ю своєї дитини (практично-побутова функція). Насамкінець колискова розкривається як замовляння матір'ю самої себе, своїх страхів та внутрішнього болю (морально-етична, психотерапевтична функція).

Цикл «Пісні вечірньої Зорі» на вірші Бориса Грінченка, який завершує збірку, на перший погляд ніби продовжує образність шевченківського циклу. Він навіть подібний своєю композицією до «Трьох українських колискових»: у центрі розміщено українську народну пісню, по обидва боки якої — оригінальні пісні. Проте музична організація грінченківського циклу, як і його концепційна основа, набагато складніша. Так, на зміну ідеї розширеної тональності приходить ідея модальності. Серед іншого: використання елементів мінімалістичної та сонористичної технік композиції, поліритмічне поєднання вокальної на фортепіанної партій, мішані та змінні розміри, гармонії кластерного типу, спів *a cappella* тощо.

Щодо змісту твору, то він у концентрованому вигляді поданий у назві, де виняткове значення має слово «зоря». Аби привернути увагу виконавців та слухачів до цього слова, воно написане з великої літери і означає вечірню зорю не як природне явище, а як прадавню слов'янську богиню, яка зустрічала білих коней Сонця і проводжала їх на відпочинок. З нею пов'язана пора сутінок, коли речі втрачали свої звичні обриси, змінювалося відчуття простору і часу, стиралася межа між світами фізичним і містичним. Так, у трьох частинах вокального циклу віддзеркалений процес переходу від загостреного усвідомлення власної особистості — погляду з боку «Я», — через глибинне, ментальне переживання цілісного етносу — погляд з боку «Ми», — до позачасового, надлюдського, метафізичного — погляду з боку «Вічності».

Філософічність змісту циклу, специфічність його музичного втілення потребує від виконавців психологічної підготовленості, немалої загальної мистецької ерудиції, широкого культурного світогляду, великої виконавської

майстерності. Саме тому «Пісні вечірньої Зорі», як і цикл «Три українські колискові» на вірші Тараса Шевченка, рекомендовані до вивчення на заняттях з сольного співу й концертмейстерського класу зі студентами старших курсів вищих мистецьких і педагогічних навчальних закладів — магістрами та спеціалістами — або здобувачами післядипломної освіти у виконавській асистентурі-стажуванні при вищих мистецьких навчальних закладах.

Насамкінець зазначимо, що час публікації збірки камерно-вокальних творів «Пісні вечірньої Зорі» було обрано не випадково, адже у 2013-му році на загальнодержавному рівні відзначається 150-ліття з дня народження Бориса Грінченка, а в 2014-му році — 200-ліття з дня народження Тараса Шевченка. Пам'яті цих видатних постатей української культури, їхній творчості, громадській позиції, інтелектуальним прагненням та духовним шуканням присвячена ця збірка. Віримо, що від цих знаменних дат у XXI столітті розпочнеться новий етап розвитку української культури й українського музичного мистецтва загалом та музичної освіти зокрема.

Віталій Вишинський,

кандидат мистецтвознавства, композитор